

prikazi i recenzije

L'Ordine dei Predicatori. I Domenicani: storia, figure e istituzioni (1216–2016), (ur. Gianni FESTA – Marco RAININI), Editori Laterza, Bari – Roma, 2016., 490 str.

U povodu osamstote obljetnice kako je papa Honorije III. 1216. godine bulom *Religiosam vitam* potvrdio Red braće propovjednika (*Ordo fratrum praedicatorum*) objavljen je zbornik radova pod naslovom *L'Ordine dei Predicatori. I Domenicani: storia, figure e istituzioni (1216–2016)* [Red propovjednika. Dominikanci: povijest, osobe i ustanove (1216.–2016.)]. Uredili su ga Gianni Festa, generalni postulator Reda i predavač crkvene povijesti na Teološkom fakultetu Emilie Romagne, istraživač povijesti talijanske literature s osobitim naglaskom na živote svetaca i spise mistika, te Marco Rainini s Katoličkog sveučilišta Sacro Coure u Milano, stručnjak za povijest 12. i 13. stoljeća te početke dominikanskog reda. Osim njih dvojice, radove je napisalo sedamnaest drugih autora od kojih je pet dominikanaca.

Predgovor knjizi napisao je osamdesetšesti nasljednik svetog Dominika na čelu Reda propovjednika Bruno Cadore. Iskazujući zahvalnost urednicima i autorima, istaknuo je nadu kako će ovo djelo pomoći članovima dominikanske obitelji u poznavanju njihove prošlosti te ih dodatno ohrabriti u apostolskoj darežljivosti za budućnost.

Priređivači Festa i Rainini u Uvodu su istaknuli kako su dominikanci tijekom osam stoljeća svoje povijesti bili protagonisti ponekad i kontradiktornih događanja uslijed teoloških, filozofskih ali i političkih rasprava. Slobodno se može kazati kako Red propovjednika predstavlja jednog od važnih aktera razvoja zapadne civilizacije, počevši do srednjeg vijeka do najnovijeg vremena. Novo iskustvo propovijedanja, originalnost intelektualnog rada, konfrontacija s heterodoksijom, inkvizicija, misijski pothvati i borba za ljudska prava samo su neka od područja dominikanskog angažmana koja se pokušavaju predstaviti u okrilju kompleksne povijesti reda, slijedeći povijesni razvoj, istaknute osobe i značajne institucije.

Prvo poglavlje naslovljeno je »Storia« (Povijest) te obuhvaća tri rada. Guilia Barone opisuje srednjovjekovno razdoblje 13. i 14. stoljeća te pojavu Reda propovjednika u kontekstu vjerske i političke situacije početkom tog vremena. Osvrće se na ulogu dominikanaca u inkviziciji kao i u sukobu papinstva sa svjetovnim vladarima. Ne zaboravlja ni poteškoće koje su prosjački redovi imali prigodom početka predavanja na sveučilištima. Posebice obrađuje utjecaj dominikanaca na papinskom dvoru, njihove odnose s laicima te držanje u razdoblju od kuge koja je pokosila trećinu europskog pučanstva do velikog raskola koji je podijelio zapadno kršćanstvo krajem 14. i početkom 15. stoljeća. Razdoblje od 15. do 17. stoljeća predstavila je Gabriella Zarri, s osobitim osvrtom na vrijeme nakon Katarina Sijenske i već spomenuti *Zapadni raskol* koji je zahvatio Crkvu te uzrokovao potrebu

obnove reda. Napose se bavi učenjem i disciplinom dominikanaca te nastavkom njihove uloge u inkviziciji kao i otvaranjem novih obzorja uslijed širenja katoličanstva u novootkrivene zemlje. Massimo Mancini bavi se poviješću reda u modernom i suvremenom razdoblju. Opisuje njegovu upravu, studij, poslanje i odnose s političkim strukturama koje su nerijetko djelovale represivno, što je dovelo do slabljenja ili čak potpunog nestanka reda u mnogim sredinama, da bi tijekom 19. i 20. stoljeća uslijedio njegov nov zamah.

»Figure« (Osobe) naslov je drugog poglavlja koje je posvećeno izabranim velikanima Reda propovjednika. Marco Rainini predstavio je Dominika iz Caleruege, prvog učitelja dominikanskog reda. Progovorio je o njegovu podrijetlu, zajedničkom pothvatu, koji je započeo s biskupom Diegom iz Osme, odnos s Fulkom biskupom Toulusseu te papom Inocentom III. Prikazao je razvojni put od prigodnog propovijedanja do ustanove Reda propovjednika. Na koncu je opisao Dominikove posljednje godine života i kanonizaciju kao i njegovu osobnost i duhovni profil. Andrea Aldo Robiglio piše o Tomi Akvinskome. Ponajprije predstavlja njegove rane spise i predavanja koji nastaju tijekom prvog boravka u Parizu, zatim Tomino djelovanje na području Rima te nove boravke u Parizu i Napulju, gdje nastaju njegova najvrednija djela. Robiglio opisuje Akvinčev život posvećen kontemplaciji i izučavanja stvorenoga, kao i njegovu vjeru u vječno s jasnom svijješću o vlastitim granicama. Mistično propovijedanje Meister Eckharta, Henrika Suzoa i Ivana Taulera obradio je Giuseppe Barzaghi. O Katarini Sijenskoj pisala je Silva Nocentini. Jeronima Savonarolu kao proroka slobode u Kristu predstavio je Gian Carlo Garfagnini. O djelovanju dominikanaca u Novom svijetu i njihovu zauzimanju za prava Indijanaca, s osobitim osvrtom na Bartolomea de Las Casasa piše Francesca Cantu. »Bertolomeu dos Martires OP: sveti biskup na Tridentskom saboru«, naslov je članka koji je napisao Gianni Festa, predstavljajući toga biskupa kao teologa, kontemplativca i pastira. Značajni dominikanci 19. i 20. stoljeća (Marie-Jean-Joseph Lataste, Giuseppe Girotti i Pier Claverie) predstavljeni su u radu Marca Salviolia. Svakoga od spomenutih predstavio je u evanđeoskom kontekstu. Tako o Latastu govori kroz prizmu Isusovih riječi »u tamnici bijah i dođoste k meni« (Mt 25,36). Girotti, koji je umro u koncentracijskom logoru Dachau, predstavljen je preko prisposode o pšeničnom zrnu koje umrijevši donosi obilat rod (usp. Iv 12,24). Pri-povijest o milosrdnom Samaritancu (usp. Lk 10,33) temelj je na kojem opisuje lik biskupa Claverie ubijenog u alžirskom Oranu 1996. godine.

Osam radova nalaze se u trećem poglavlju, koje nosi naslov »Istituzioni, scritture, pensiero« (Ustanove, spisi, misli). Cornelia Linde piše od dominikancima tijekom prvih triju stoljeća njihova postojanja, opisujući njihovo poslanje, slušatelje kojima su se obraćali, načine propovijedanja s posebnim osvrtom na uporabu narodnog jezika i sredstava kojima su se služili tijekom propovijedanja. »Red propovjednika i studij: zakonodavstvo, središta i knjižnice od 13. do 15. stoljeća« – tema je koju obrađuje Luciano Cinelli. Žensko dominikansko redovništvo u vremenu svetog Dominika i Jordana Saskoga, njegova prvog nasljednika na čelu reda, obradila je Maria Pia Alberzoni. Riccardo Parmeggiani napisao je tekst »Brača propovjednici i inkvizicija u srednjem vijeku« u kojemu opisuje antiheretičko opredjeljenje svetoga Dominika i dominikanaca još prije ustanove inkvizicije, potom njezinu ustanovu i daljnji razvoj kao i sam tijek inkvizicijskih procesa. O dominikanskim misticima i mistici piše Alessandra Bartolomei Romagnoli. Ponajprije opisuje novost koja je nastupila u Crkvi s pojavom prosjačkih redova kao i novo vrednovanje izgovorene i napi-

sane riječi. Posebno se bavi spisima *Rajnskih mistika*, dok u raznim kriznim vremenima dominikansko djelovanje smješta u područje između mistike i proroštva. Dominikance u talijanskoj književnosti predstavio je Edoardo Fumagalli. O dominikanskoj teologiji na početku modernog vremena piše Fausto Arici. Gian Luca Potesta dominikansku teološku školu Le Saulchoir naziva »putem zdravog relativizma« budući da su njezini pripadnici nerijetko bili uvaženi teolozi Crkve ali i disidenti u njezinu okrilju. Naime, nakon što su 1903. godine francuski dominikanci bili prisiljeni napustiti domovinu, nastanili su se u bivšoj cistercijskoj opatiji Le Saulchoir, gdje su razvili bogatu znanstveno-istraživačku i izdavačku djelatnost kao i studijski program temeljen na povratku nauku svetog Tome Akvinskoga. Unutar te škole stasali su neki od najpoznatijih katoličkih mislilaca 20. stoljeća a o što su Yves Marie-Joseph Congar i Marie-Dominique Chenu. Kad je dominikancima ponovno omogućen povratak u Francusku oni su 1939. godine to studijsko središte preselili u Etoilles pored Evrya, ali su sačuvali njegov stari naziv, ostavši tu sve do 1971. godine. Danas to intelektualno blago baštini istoimeni studijski centar smješten u samostanu sv. Jakova u Parizu.

Na koncu knjige nalaze se podatci o autorima te imensko kazalo. Izdavanje ovog vrijednog djela o prošlosti Reda propovjednika potpomogla je Dominikanska provincija sv. Dominika sa sjedištem u Milanu, a Generalna kurija dominikanaca najavljuje i njegov prijevod na engleski, francuski i španjolski, koji su službeni jezici Reda propovjednika.

Slavko Slišković